

วิชา DAD 5303 ระเบียบวิธีวิจัยด้านการบริหารการพัฒนา
ครั้งที่ 3 บรรยายโดย ผศ.ดร.วิจิต สุรดิษฐ์กูร และ ดร.นลินี สุรดิษฐ์กูร

บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม

(Literature Review)

ในการจะเขียนผลงานใดๆ ที่มีคุณค่าทางวิชาการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการทบทวนวรรณกรรม เพื่อการได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการในเรื่องนั้นๆ ดังนั้น **การทบทวนวรรณกรรม** จึงเป็นขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญมาก ของการศึกษาวิจัยทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

ส่วนประกอบของหัวข้อการทบทวนวรรณกรรม (บทที่ 2 ของการวิจัย)

1. ส่วนที่เป็นองค์ความรู้ (Body of knowledge) ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ ฯลฯ ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีของตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกต (ประจักษ์) ทุกตัว ควรเริ่มจากตัวแปรตามก่อน และตามด้วยตัวแปรอิสระ (ต้น)
2. งานวิจัยภายในประเทศและต่างประเทศ ควรมีอายุไม่เกิน 5 ปี โดยเรียงตาม พ.ศ.-ค.ศ. **น้อยไปหามาก** หรือมากไปหาน้อย เพียงอย่างหนึ่งอย่างใด

3. มีตารางประกอบ

3.1 ตารางสรุปตัวแปรแฝงและตัวแปรสังเกต (ประจักษ์) ที่เป็นตัวชี้วัด

3.2 ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรแฝง

3.3 ตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกต (ประจักษ์)

4. กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual framework) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

5. สมการฟังก์ชัน ตามสมมติฐานระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรแฝง และระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกต (ประจักษ์) **ตามกลุ่มของมัน**

ในส่วนที่เป็นองค์ความรู้ (Body of knowledge) (ของแนวคิด ทฤษฎี หลักการ)

ในส่วนแรกของการทบทวนวรรณกรรม ควรเสริมด้วยการนำเสนอถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการที่เป็นองค์ความรู้ทั้งหมด ที่ได้ทบทวนมาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา โดยสำรวจแนวคิด ของนักวิชาการต่างๆ ที่มีการนำเสนอ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ความหมาย ความเป็นมา ความสำคัญ รูปแบบ องค์ประกอบ แนวคิด ตัวแปร ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปร แนวทางการศึกษา ต่างๆ วิธีการวัดตัวแปร ฯลฯ

ในการนำเสนอในส่วนที่เป็นองค์ความรู้ที่ดีนั้น ไม่ควรจะใช้วิธีการ
คัดลอกมานำเสนอตามลำดับว่าใครกล่าวว่าจะอะไรแต่เพียงเท่านั้น ผู้วิจัย
ควรมี**การวิเคราะห์** (analysis) และ**การสังเคราะห์** (synthesis)
ถึงแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ในตอนท้ายเป็น **ข้อสรุป**ของตัวเอง
ด้วยวิธีการทำ**ตารางเมตริกซ์** (matrix) ของความหมายและ
ส่วนประกอบของตัวแปรสังเกต (ประจักษ์) ที่เป็นตัวแปรแฝงด้วย

การทบทวนวรรณกรรม

คือ การศึกษาผลงานวิชาการในอดีตที่ต้องมีการพรรณนา (descriptive) การเปรียบเทียบ (comparison) การระบุความแตกต่าง (contrast) การประเมิน (evaluation) การวิเคราะห์ (analysis) การสังเคราะห์ (synthesis) การวิพากษ์วิจารณ์ แนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญ (criticism) ข้อโต้เถียงทางวิชาการ (argument) เนื้อหา (theme) ระเบียบวิธีวิทยา (methodology) แนวทาง (approaches, guideline) และข้อโต้แย้ง (controversies)

และถกแถลงข้อโต้แย้ง เนื้อหา ระเบียบวิธีและอื่น ๆ
ชี้ให้เห็นช่องว่างของงานวิจัยในอดีต เพื่อเพิ่ม สร้างองค์
ความรู้ที่มีอยู่ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น มีความชัดเจนแก่
ประเด็นต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในข้อเสนองานวิจัย หรือใน
ข้อเสนอวิทยานิพนธ์

ข้อสังเกตของนักวิชาการบางท่าน

การทบทวนวรรณกรรมไม่ใช่บัญชีรายชื่อเอกสารหรือการสรุปย่อบทความต่างๆ ที่ละบทความ หรือการเขียนบรรณานุกรมที่มีการให้สาระสังเขป (annotated bibliography) และไม่ใช้การให้เหตุผลว่าสิ่งที่ตนเองค้นหามีความสำคัญอย่างไร ไม่ใช้การสรุปย่อที่ละบทความ หรือที่ละแนวคิด ทฤษฎี ซึ่งเป็นการสรุปและตัดแปะ และมิใช่การเสนอประวัติความเป็นมาของหัวข้อเรื่อง โดยไม่มีการสรุปเป็นของตนเองตอนท้าย

จุดมุ่งหมายของการทบทวนวรรณกรรม

1. การตรวจสอบและประเมินสิ่งต่างๆ ที่ได้มีการศึกษามาในอดีตเกี่ยวกับหัวข้อและสาระต่างๆ ของเรื่องที่จะทำการวิจัย
2. การสร้างความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงข้อมูล (เอกสาร) ทั้งหมดที่ได้รวบรวมมา และสังเคราะห์ (synthesis) ให้เข้ากับงานวิจัยที่จะทำ

3. การที่ต้องระบุด้วยว่า มีอะไรบ้างที่มีการศึกษาในอดีต แต่ยังไม่ได้ทำการศึกษาในวรรณกรรมที่ได้นำมาทบทวน สิ่งที่ยังไม่ได้ศึกษา เรียกว่า “ช่องว่างในวรรณกรรมหรือช่องว่างในการวิจัย” (gap) ซึ่งผู้วิจัยจะใช้การวิจัยที่จะทำ เต็มเต็มช่องว่างเหล่านี้ด้วยความรู้ใหม่ได้อย่างไร
4. นักวิชาการในอดีตได้ใช้วิธีการวิทยา การวิจัยอะไร ใช้อย่างไร และในส่วนที่ผู้ทบทวนวรรณกรรมจะนำมาใช้ ใช้อย่างไร

แหล่งที่มาของวรรณกรรมที่ใช้ทบทวนวรรณกรรม

1. ตำรา (textbooks)
2. วารสาร (journal)
3. บทความวิชาการ (academic Report)
4. รายงานวิจัย, บทความวิจัย (research report)
5. ดุษฎีนิพนธ์ (dissertation) วิทยานิพนธ์ (thesis)
6. ฐานข้อมูล (database)
7. อินเทอร์เน็ต
8. บรรณานุกรม (รายการอ้างอิง) และบัญชีรายชื่อเอกสารอ้างอิง

9. สารานุกรม (encyclopedias)
10. คู่มือ (hand books)
11. แผนที่ (map)
12. หนังสือพิมพ์/นิตยสาร
13. สิ่งตีพิมพ์ของทางราชการ (government publication)
14. สถิติ/จดหมายเหตุ
15. รายงานการประชุมทางวิชาการ (conference proceeding)
16. ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจัยของหน่วยงานต่างๆ เช่น
ธนาคาร องค์กรอิสระ เอกสารการประชุมสภา ฯลฯ

การแบ่งประเภทของแหล่งที่มาของเอกสาร

มี 3 ประเภท คือ

1. แหล่งปฐมภูมิ (primary source) เป็นงานวิจัยต้นฉบับ (original) ที่ได้โดยตรงจาก วารสาร บทความ ในการประชุมทางวิชาการ ฯลฯ
2. แหล่งทุติยภูมิ (secondary source) เป็นงานทบทวนวรรณกรรมหรือการสังเคราะห์งานต้นฉบับ
3. แหล่งตติยภูมิ (tertiary source) เป็นการประมวลผลงานทุติยภูมิเข้าด้วยกัน เพื่อให้เห็นภาพรวม

หลักการใช้แหล่งที่มาของเอกสาร

การทบทวนวรรณกรรมที่ดีต้องใช้วรรณกรรมจากแหล่ง
ปฐมภูมิให้มากที่สุด จะใช้งานทุติยภูมิ หรือตติยภูมิเมื่อมีความ
จำเป็นที่ไม่สามารถหางานต้นฉบับได้

กิจกรรมหลักของการทบทวนวรรณกรรม

มีเรื่องสำคัญ (Edith Cowan University)

1. การอ้างอิง (citation)
2. การเปรียบเทียบ (comparison)
3. การระบุความแตกต่าง (contrast)
4. การวิพากษ์วิจารณ์ (critique)
5. การเชื่อมโยง (connect)

การวางระบบการทบทวนวรรณกรรม

ประกอบด้วย

1. การวางระบบการบันทึกรายชื่อเอกสารอ้างอิงในเรื่องที่จะค้นหา
2. การกำหนดแหล่งค้นหา
3. การแยกบันทึกเนื้อหาออกเป็นส่วนต่างๆ

4. การนำเอาบันทึกแต่ละเนื้อหาของแต่ละเรื่องแต่ละบทความ มาบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยการสร้างเมตริกซ์ (matrix) ผู้เป็นเจ้าของผลงาน ผลงานกับเนื้อหาที่แบ่งออกเป็นองค์ธาตุ (Elements) ต่างๆ
5. การเรียบเรียงในเชิงบูรณาการจากเมตริกซ์ดังกล่าวด้วยสำนวนของตัวเอง
6. อ่านและปรับแก้สำนวนไม่น้อยกว่า 3-4 ครั้งเพื่อให้สำนวนน่าอ่าน และเข้าใจได้ง่ายมากขึ้น

การวางระบบบันทึกรายชื่อเอกสารตามเรื่องที่ยื่น

- ทำบันทึกทันที
- ชื่อเจ้าของผลงาน ชื่อเอกสาร ปีที่ตีพิมพ์ ผู้พิมพ์ แหล่งตีพิมพ์
- ถ้าเป็นบทความจากวารสาร มีการระบุปีที่ตีพิมพ์ และเลขหน้าให้ครบจำนวนหน้า
- ระบบการอ้างอิงที่นิยมใช้กันมากที่สุดคือระบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) และระบบทูราเบียน (Turabian)

การกำหนดแหล่งค้นหา

- แหล่งค้นหาที่สำคัญคือ ระบบอินเทอร์เน็ต (internet)
e-book, e-journal และห้องสมุด
- การใช้เว็บไซต์ที่มีข้อมูลวิชาการที่น่าเชื่อถือมากคือ **Google, Emerald** ฯลฯ โดยเลือกระบบการพิมพ์เป็นบทความวิชาการ (pdf) ต้องมีการระบุคำหลัก (keyword)
- ควรแยกแยะเรื่องที่ต้องการค้นหาตามตัวแปรต่างๆ

ตัวอย่างวรรณกรรม

แบบ “ตัดปะ” และแบบ “ขนมชั้น”

ปีเตอร์ (Peter, 1969) อ้างถึงใน ชัยยะ สมถวิล, 2522) ให้ความหมายว่า มนุษย์สัมพันธ์ หมายถึง กระบวนการจูงใจคนให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีความพอใจเป็นพื้นฐาน

แจ็กสัน (Jackson, 1964) อ้างถึงใน ชัยยะ สมถวิล, 2522) ให้ความหมายว่า มนุษย์สัมพันธ์ หมายถึง การรวมคนให้ทำงานร่วมกันในลักษณะที่มุ่งให้เกิดความร่วมมืออย่างสมานฉันท์ เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย หรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรที่มุ่งหมายให้เกิดความร่วมมือในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

ชัยยะ สมถวิล (2550) ได้สรุปไว้ว่า มนุษย์สัมพันธ์ที่ใช้
ในองค์กร หมายถึง กระบวนการจูงใจเพื่อให้บุคคลเกิดความ
ร่วมมือ ร่วมใจในการทำงานที่นำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร
และความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างบุคคลในองค์กร

กนก แยมยิ้ม (2535) กล่าวว่า มนุษย์สัมพันธ์เป็นวิชาที่ว่าด้วย
ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล
เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงาน และอยู่ร่วมกัน
ด้วยดีและมีความสุข

แจ่ม ธรรมชาติ (2552) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง ความเกี่ยวข้องและการปฏิบัติต่อกันของบุคคลในองค์กร ในธุรกิจ กระบวนการผลิตทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องใช้ บุคลากร เข้าทำงาน เข้าปฏิบัติงาน เพื่อนำธุรกิจไปสู่จุดมุ่งหมายที่ ได้กำหนดไว้

(สถาบันวิจัยนานาชาติ : ออนไลน์).....

โสภณ รัชชัย (2536) .....

ตัวอย่างตารางเมตริกซ์ “มนุษย์สัมพันธ์ภายในองค์กร”

เจ้าของผลงาน ปี	กระบวน การ จูงใจ	ศาสตร์ และ ศิลป์	การทำงาน ร่วมกัน อยู่ ร่วมกัน ความร่วมมือ ร่วมใจ	ทำงานอย่าง เต็มความ สามารถ/ ประสิทธิภาพ	ประสิทธิผล และ ความสำเร็จ ขององค์กร บรรลุเป้าหมาย	ความ พอใจ ความ สุข	ความสัมพันธ์ ส่วนบุคคล การปฏิบัติ ต่อกัน
ปีเตอร์ (1969) อ้างใน ชัยยะ สมถวิล, 2552	√	–	√	√	√	√	–
แจ็กสัน (1964) อ้างใน ชัยยะ สมถวิล, 2552	–	–	√	√	–	–	√
ชัยยะ สมถวิล (2550)	√		√		√	–	–
กนก ยิ้มแย้ม (2535)	–	√	√	–	–	–	√
แจ่ม ทรรษา (2552)	–	–	–	–	√	–	–
สถาบันวิจัยนานาชาติ ออนไลน์	–	–	√	√	√	–	√
โสภณ รณชัย (2536)	–	–	√		√	√	√
รวม	2	1	6	3	5	2	4

ตัวอย่างการทบทวนวรรณกรรมเชิงสังเคราะห์

แบบบูรณาการ

นักวิชาการด้านพัฒนาองค์กรได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับ มนุษย์สัมพันธ์ ภายในองค์กรแตกต่างกัน บางท่าน (ปีเตอร์, 1969; แจ็กสัน, 1964; กนก ยิ้มยิ้ม, 2535 ; สถาบันวิจัยนานาชาติ; ออนไลน์) เน้นการปฏิบัติและการ อยู่ร่วมกันเป็นหลัก บางท่านเน้นเรื่องประสิทธิภาพการบรรลุเป้าหมายของ งาน บางท่านเน้นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ชัยยะ สม ถวิล, 2550) และมีความพอใจ (ปีเตอร์, 1969 และ โสภณ รณชัย, 2536) ซึ่งการที่จะทำให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเป็นกระบวนการจูงใจให้คนทำงานร่วมกัน (ปีเตอร์, 1969) ที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ (กนก ยิ้มยิ้ม, 2535)

โดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมที่ได้นำเสนอมาแล้ว
ข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของ “มนุษย์สัมพันธ์ใน
องค์กร” ว่าเป็นกระบวนการจูงใจที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์
ทำให้คนในองค์กรมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ฟังพอใจที่จะ
ร่วมมือกันทำงานอย่างเต็มความสามารถ มีประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรอย่างมีความสุข